

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	5
-------------	---

GİRİŞ

XVIII. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ.....	7
XVIII. YÜZYILDA KÜLTÜR VE EDEBİYAT.....	8
BALKANLAR VE RUŞUK.....	9

I. BÖLÜM

ŞEYH ÖMER ZARÎFÎ EFENDİ, HAYATI, ESERLERİ

A. ZARÎFÎ MAHLASLI ŞAİRLER.....	11
B. SA ‘DİYE TARİKATI.....	11
C. ŞEYH ÖMER ZARÎFÎ EFENDİ.....	12
1. Memleketi, Adı, Mahlası, Ailesi, Hayatı.....	12
2. Vefatı.....	17
D. ESERLERİ.....	17
1. Dîvân.....	17
2. Pendnâme.....	17
3. Tasavvufnâme.....	17
4. İstilahât-ı Meşâyih.....	18
5. İsm-i A‘zâm.....	18
6. Kısasü’l-Enbiyâ.....	18
7. Kitâb-ı İ‘tikâd.....	18
8. Hikâye-i Kan Kalesi.....	18
9. Beyân-ı Ser-encâm.....	18

II. BÖLÜM

EDEBÎ KİŞİLİĞİ, DİVANININ MUHTEVA VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

A. EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	19
B. DİVANININ MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	25
1. Üslûp Özellikleri.....	25
2. Şiir Hakkındaki Görüşleri.....	28
3. Tasavvufî Kavramlar.....	30
4. Aşk, Âşık ve Ma‘şûk.....	35

5. Ayet ve Hadisler	38
6. Atasözü, Özlü Sözler ve Deyimler	40
7. Dünya ile İlgili Görüşleri	42
8. Şahıs İsimleri	43
9. Çiçek İsimleri	44
10. Dil Özellikleri	48
C. DİVANININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	48
1. Kaside	49
2. Mesnevi	50
3. Gazel	50
4. Murabba	50
5. Muhammes	51
Vezin	51
SONUÇ	53
KAYNAKÇA	55

III. BÖLÜM ZARİFİ DİVANI

A. DİVANIN NÜSHALARI VE METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN YOL	57
1. NÜSHALAR	57
2. METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN YOL	58
B. METİN	61
DİZİN	405

ÖN SÖZ

Kaynaklarda ismi Zarîfi Baba, Zarîfi Ömer Efendi, Zarîfi Baba Ömer Efendi, Şeyh Ömer Zarîfi Efendi, Ömer Baba şeklinde geçen Zarîfi XVIII.yüzyılda yaşamış mutasavvıf bir divan şairidir. Edebiyat tarihimizde Zarîfi mahlasını kullanan altı şair daha vardır. Bunlardan beşi kendinden önce yaşamış, biri ise çağdaşıdır. Zarîfi, bugün Bulgaristan sınırları içinde bulunan Rusçuk'ta doğmuş ve M.1795 tarihinde aynı yerde vefat etmiştir. Sa‘diye tarikatı şeyhlerinden olup ârifâne şiirler yazmıştır.

Pendnâme şairi olarak bilinen Zarîfi'nin biyografik kaynaklarda ayrıca *Dîvân* sahibi olduğu kayıtlıdır. Fakat bugüne kadar divanının kaybolduğu ya da diğer bir ifadeyle ehil olmayanların elinde zamana yenik düştüğü biliniyordu. Araştırmalarımız sonucunda İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T 3863 numarada kayıtlı yazmanın *Rusçuklu Zarîfi'nin Dîvânı* olduğunu tespit ettik. Şairin kendisi de hattat olmakla beraber elimizdeki nüsha müellif nüshası değildir. Tahminen es-Seyyid İbrahim el-Rodosî adında biri tarafından istinsah edilmiş olan divan mürettep bir divandır fakat mürettep bir divanın bütün unsurlarına sahip değildir.

Kasideler bölümü diyebileceğimiz ilk kısımda 31, gazeller bölümünde ise 536 şiir vardır. Kasideler Allah, Peygamber ve din büyüklerine yazılmışlardır. Bunun dışında herhangi bir devlet büyüğüne yazılmış şiir mevcut değildir. Gazeller bölümünde “elif”(ل)ten “ye”(ع) harfine kadar 28 harfte şiir vardır. Divanda kullanılan nazım şekilleri mesnevi, kaside, gazel, murabba ve muhammes olmak üzere beş çeşittir.

Zarîfi'nin şiirleri dinî-tasavvufî içerikli olmakla beraber klasik ve hikemî üslubun izleri de görülür. Sade ve anlaşılır bir dil kullanan şair atasözleri ve deyimlere de sıklıkla başvurur. Yer yer *Pendnâme* üslubunun yansımaları görülür. Divan tarafımızdan yayına hazırlanmış, hakkında kısıtlı bilgiler bulunan Zarîfi'nin hayatı ve edebî yönü bu eser vasıtasıyla ilim âleminin istifadesine sunulmuştur.

Elinizdeki eser inceleme ve metin olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Bu çalışmanın ilk amacı Zarîfi Divanının çevri yazılı metnini ortaya koymak olmuştur. Aynı zamanda metinden hareketle şairin hayatı ve edebî kişiliğine dair ipuçları değerlendirilerek inceleme kısmı oluşturulmuş-

tur. Giriş bölümünde XVIII. yüzyılın siyasî ve edebî özellikleri ile Balkanlar ve Rusçuk hakkında genel bilgiler özetlenmiştir. Birinci bölüm Zarîfî'nin hayatı ve eserlerini içermektedir. İkinci bölümde ise şairin edebî kişiliği, divanının muhteva ve şekil özellikleri divandan yararlanılarak verilmiştir. Üçüncü bölümü metnin kurulmasında izlenen yol ve metin oluşturmaktadır. Metin çevriyazı kurallarına göre Latin alfabesine aktarılmış ve günümüz imlası esas alınmıştır. Metnin hazırlanmasında mürettibin tercihi dikkate alınmış ayrıca bir tasnife gidilmemiştir.

İki yıl boyunca peşinde olduğum divanın nüshasını elde etmemde büyük yardımı olan Süleymaniye Kütüphanesi müdürlerinden Dr. Nevzat Kaya'ya ve kıymetli vakitlerini ayıran Prof. Dr. Cihan Okuyucu'ya gönülden teşekkürü borç bilirim.

Hüseyin Gönel
Mart 2013